

De sociale dimensie van Europa

Eén van de redenen om de Europese Economische Gemeenschap op te richten was de overweging dat politieke samenwerking op economisch terrein een hogere welvaart binnen bereik brengt dan onderlinge wedijver tussen staten. De les van de jaren dertig was dat eenzijdige protectie van de buitenlandse handel met invoerheffingen, quoteringen en devaluaties niet leidt tot economische groei omdat elk mogelijk voordeel van een maatregel wordt tenietgedaan door tegenactie van de concurrerende landen. Het resultaat is uiteindelijk algemene welvaartsdaling. Die ervaring maakte de geesten rijp voor het bevorderen van vrijhandel in plaats van het dwarszitten van marktkrachten. Dat bracht de wereld de GATT en het IMF, en Europa de Benelux, de EEG en de EFTA.

De vorming van een douane-unie waartoe zes West-Europese landen in 1957 besloten door middel van het EEG-verdrag, ging gepaard met een veel sterkere stijging van de internationale handel tussen de lidstaten dan de in- en uitvoer van de lidstaten met derde landen. De afbraak van handelsbarrières binnen Europa geldt daarom als een belangrijke oorzaak van de hoge economische groei tot het begin van de jaren zeventig.

Met de oliecrisis en de economische stagnatie kwam ook een eind aan het proces van economische integratie. De EG groeide in de breedte door toetredingen, maar niet in de diepte. Ieder land probeerde zelfstandig de gevolgen van de crisis te overwinnen. Het streven naar vrijhandel maakt rond 1973 plaats voor nieuwe onderlinge wedijver tussen staten. Het wapenarsenaal van de jaren dertig is echter vernieuwd. Nu vechten de landen met nationale subsidies aan bedrijven en sectoren in nood als de staalindustrie, de scheepsbouw en de textiel, met regionale stimuleringsmaatregelen, met niet-tarifaire handelsbelemmeringen als technische eisen, vergunningen, veiligheidsvoorschriften e.d.

Als opnieuw blijkt dat deze strijd geen winnaars kent – de economische groei stagneert blijvend, zo lijkt het – krijgt men weer oog voor de voordelen van vrijhandel en verdere economische integratie. Vooral Europese multinationale ondernemingen dringen aan op het tot stand brengen van een geïntegreerde interne markt. Het gaat de Europese ondernemers niet alleen om de kostenbesparing die het ontbreken van nationale regulering oplevert. De marktintegratie geeft ook uitzicht op specialisatie- en schaalvoordelen, die de bedrijven nodig achten om op de wereldmarkt te kunnen concurreren.

De politici hebben de uitdaging aangenomen. In EG-verband is afgesproken voor 1992 een reeks concrete maatregelen te nemen die moet leiden tot de vorming van één interne markt. De plannen kregen hier aanvankelijk een goede pers, hoewel een enkele scepticus de feitelijke voltooiing van de interne markt over de eeuwgrens plaatste. Naarmate echter de magische datum nadert, komen naast het enthousiasme de zorgen omtrent de kosten van de marktintegratie naar boven. Steeds meer ziet men de mogelijke nadelen voor eigen portemonnee en steeds minder de voordelen.

Dat valt op zich goed te begrijpen. Specialisatie en schaalvergroting zullen ongetwijfeld lokale schade veroorzaken in de vorm van bedrijfssluitingen en banenverlies. De voordelen treden gespreid in tijd en ruimte op

en zijn niet gemakkelijk te onderkennen. Perifere gebieden met een gebrekkige economische structuur – delen van Griekenland, het zuiden van Italië, delen van Portugal en Ierland – lijken niet in staat te profiteren van de interne markt. Voor die streken zullen middelen moeten worden vrijgemaakt voor economische herstructurering. Ook regio's dicht bij het centrum maar met een relatief lage produktiviteit vrezen dat hun bedrijven ondanks het relatief lage loonpeil onder de voet zullen worden gelopen door productievare concurrenten uit de andere landen. De landen met de hoogste arbeidskosten vrezen op hun beurt dat hun bedrijven het ondanks hun hoge produktiviteit zullen afleggen tegen concurrentie die met goedkope arbeid werkt.

De angst van het laatste soort is hier te lande in ruime mate aanwezig. Zo onderbouwde premier Lubbers de noodzaak van belastingverlaging door te verwijzen naar 1992. NCW-directeur Weitenberg vindt dat "Nederland [...] na 1992 niet het sociale paradijs van Europa [mag] worden". Minister van Financiën Ruding gaf bij de presentatie van het Cecchini-rapport lucht aan zijn vrees dat de voordelen van de interne markt aan Nederland voorbijgaan, door te zeggen dat de sociale zekerheid hier niet te veel mag afwijken van stelsels elders in Europa. Er zijn allerlei redenen te bedenken om iets aan de belastingen en sociale zekerheid in Nederland te veranderen. Het geeft echter geen pas om als een van de landen met de hoogste produktiviteit al voordat er ook maar een feitelijke maatregel is genomen die de interne markt dichterbij brengt, eenzijdig te proberen binnen Europa een kostenvoordeel te behalen.

Onze zeer produktieve oosterburen realiseren zich dat de angst voor productie- en banenverlies een slechte raadgever is. In West-Duitsland heeft de vakbeweging van bondskanselier Kohl de verzekering gekregen dat hij in Europees verband zal pleiten voor het opstellen van minimumnormen voor de sociale rechten. Ook in Brussel ziet men de gevaren van eenzijdig ingrijpen in de collectieve voorzieningen ter versterking van de concurrentiepositie binnen de Gemeenschap. De voorzitter van de Europese Commissie, Delors, heeft zich onder verwijzing naar het Verdrag van Rome voorstander betoond van het optrekken van de sociale rechten bij de achterblijvers. Hij wil bovendien op de komende Eurotop in Hannover een besluit laten nemen om 'sociale dumping' te voorkomen.

De Nederlandse bewindslieden daarentegen willen kennelijk een nieuwe ronde van nationale wedijver beginnen met een geheel vernieuwd arsenaal: nu moet het kostenplaatje voor de potentiële investeerder aantrekkelijk gemaakt worden door in de collectieve voorzieningen en de sociale zekerheid te snijden. Kennelijk zijn de lessen van de jaren dertig en zeventig toch niet doorgedrongen. De devaluatierace voor de oorlog bracht geen van de deelnemers blijvende voordelen evenmin als de subsidiewedloop van de jaren zeventig. Een rondje 'sociale dumping' kan Europa eveneens duur komen te staan.

W. Sietsma